

Дмитро Лещенко

кандидат юридичних наук, доцент
(адвокат, докторант)

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ ОБ'ЄКТІВ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Під час початку війни Росії проти України, прийняття Закону України «Про віртуальні активи» [1] надало віртуальним об'єктам цивільних прав юридичний статус, а їх власникам можливість захисту своїх інтересів у правовому полі. Незважаючи на те, що Цивільний кодекс України не містить віртуальні активи серед об'єктів цивільних прав [2], це стало реальністю після прийняття згаданого вище закону.

У березні 2022 року стейблкоїн Tether котирувався на 8-10% вище, ніж готівкова американська валюта, що стало причиною того, що багато забезпечених біженців використовували купівлю віртуальної валюти для виведення капіталу з країни та збереження заощаджень. Віртуальну валюту також активно використовували вітчизняні юридичні особи для виплат своїм працівникам, які переселилися за кордон, але продовжували працювати на українські компанії віддалено.

Вітчизняний Нацбанк заборонив прямі покупки віртуальної валюти за національну валюту та обмежив покупки за іноземну валюту до 100 тис. гривень на місяць у квітні 2022 року, з метою запобігти непродуктивному відтоку капіталу з країни в умовах військового стану. Ці обмеження спричинили необхідність перегляду українцями використання віртуальних активів, таких як криптовалюти.

Проте, криптовалюта була корисна Україні і в інших цілях, таких як збір пожертв на підтримку країни під час війни. Протягом трьох перших місяців війни загальна сума пожертв у криптовалюті перевищила 100 мільйонів доларів. Криптовалютна біржа FTX конвертувала отримані кошти у фізичні і надіслала їх Нацбанку України, щоб забезпечити канал для пожертвувань. Задонатити на користь України криптовалютою можна було також на сайті платформи UNITED24. Крім того, Кіберполіція створила криптогаманці для збору коштів на потреби поліцейських, рятувальників та прикордонників.

Введені валютні обмеження були пов'язані з повномасштабним вторгненням на українську територію і мали на меті забезпечити макроекономічну стійкість країни. Обмеження стосувались як бізнесу, так і населення України.

Державний апарат України долучився до співпраці з криптобізнесом та ринком віртуальних валют з метою збору коштів на допомогу вітчизняного

МОЗ та постраждалим під час війни в Україні. На сайті Мінцифри були розміщені адреси гаманців у кількох криптовалютах, а ініціатори проекту створили колекції NFT-зображень, які можна придбати та поділитися ними в соціальних мережах. Де-юре використання віртуальних валют не регулюється законодавством, але де-факто такі транзакції стали реальністю для допомоги українцям.

WhiteBIT запустила інтеграцію з державним сервісом «Дія», що дозволило пришвидшити процедуру верифікації користувачів для проведення операцій на криптовалютному ринку. Крім того, WhiteBIT представила проєкт, де кожен охочий може обрати з понад 90 криптовалют і відправити кошти на допомогу МОЗ або постраждалим цивільним під час війни в Україні.

Поки що українське законодавство не дозволяє Міністерству цифрової трансформації або Міністерству оборони отримувати донати на допомогу армії на віртуальний рахунок у криптовалюті, але в державному апараті знайшлося чимало ентузіастів, які вигадали способи, як допомогти українській армії у легальний спосіб. Мінцифри створювало криптогаманці, за допомогою яких збирали віртуальну валюту на потреби оборони та відновлення України.

Чимало криптовалютних ентузіастів та підприємців в Україні виступають за легалізацію ринку віртуальних валют та створення сприятливого середовища для розвитку цієї галузі. Вони вважають, що це може стати потужним інструментом для залучення інвестицій та розвитку інновацій в економіці країни у післявоєнний період.

Проте, деякі експерти побоюються, що легалізація криптовалют може принести багато ризиків, зокрема пов'язаних зі злочинністю, відмиванням грошей та фінансуванням тероризму [3]. Тому перед владою стоїть завдання збалансувати ризики та переваги легалізації криптовалют та прийняти відповідні регуляторні та законодавчі рішення. У будь-якому випадку, вже зараз деякі державні органи та компанії активно використовують криптовалюту в своїй діяльності, що свідчить про потенціал цієї галузі. Проте, поки не буде прийнятих відповідних регуляторних та законодавчих актів, криптовалюти залишатимуться відносно тіньовою областю для держави та органів влади, що може відбитися на їхній ефективності та можливостях залучення додаткових ресурсів.

Україна зараз переживає складні часи, пов'язані з війною. Протягом останніх років донати українській армії та населенню стало досить популярною практикою. Віртуальні валюти грають важливу роль у цьому процесі, оскільки дозволяють швидко та анонімно переказувати кошти. Навіть найбільші волонтерські фонди, які допомагають Збройним силам України, приймають донати у криптовалюті.

Система смартконтрактів, що забезпечує прозорість транзакцій, також відіграє важливу роль у цьому процесі. Багато криптобірж та окремі

користувачі вигадують різні способи, як підтримувати армію та цивільне населення України. Наприклад, BTC-Alpha створила фонд криптовалютних пожертв Alpha for Ukraine, який допомагає ЗСУ та населенню, що постраждало від війни. Binance виділила два мільярди доларів на допомогу українським жінкам, які постраждали через вторгнення Росії в Україну. Currency.com переказала мільйон доларів на гуманітарну допомогу Україні, кошти розподілили між чотирма благодійними організаціями. Усі ці заходи показують, що криптоспільнота стоїть на сторожі миру та співпраці між країнами.

У 2022 році криптовалюти стали трендом в українському бізнесі та суспільстві, і ця тенденція продовжилася на початку 2023 року. Однак для офіційного визнання віртуальних валют та інших віртуальних активів об'єктами цивільних прав в Україні необхідні певні законодавчі зміни. Очікувалося, що з 1 жовтня 2022 року буде прийнято законопроект № 7150, який пропонує особливі умови оподаткування віртуальних активів (5% податок на прибуток від операцій з віртуальними активами та послуги, пов'язані з обігом віртуальних активів тощо). Однак, згідно з Постановою Верховної Ради України № 2911-ІХ від 7 лютого 2023 року, законопроект було знято з розгляду як такий, що не був рекомендований профільним комітетом Верховної Ради України.

Таким чином, Закон України «Про віртуальні активи» досі не набрав чинності. У зв'язку з цим, по-перше, необхідно прийняти законопроект № 7150 для прискорення набрання чинності Законом України «Про віртуальні активи». По-друге, слід внести зміни до Цивільного кодексу України, розширивши перелік об'єктів цивільних прав, включивши до нього віртуальні активи. Таку пропозицію вже висловлювали українські юристи, зокрема С.Б. Булеца, яка пропонувала внести зміни до статті 177 Цивільного кодексу України, включивши віртуальне майно як об'єкт цивільних прав. Вона стверджувала, що віртуальне майно має всі ознаки речей, має власну вартість і може вважатися нематеріальним об'єктом цивільних прав [4].

Враховуючи викладене вище, пропонується прискорити визнання віртуальних валют та активів об'єктами цивільних прав в Україні шляхом прийняття відповідного законодавства, зокрема фіналізації процесу доопрацювання та прийняття законопроекту № 7150 та внесення згаданих вище змін до Цивільного кодексу України.

1. Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.2022 / Голос України. – 16.03.2022 – № 57.

2. Цивільний кодекс України 2003 року / Відомості Верховної Ради України, 2003. – №№ 40-44. – ст.356.

3. Криптовалюта в час війни: цінність не лише для волонтерів // НОВИНАРНЯ: Новини України, що воює. – 18.10.2022 // <https://novynarnia.com/2022/10/18/kryptovalyuta-v-chas-vijny-czinnist-ne-lyshe-dlya-volonteriv/>

4. Булеца С.Б. Віртуальне майно у метавсесвіті як об'єкт цивільних прав // Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Том 1 № 72. 2022. С. 126-133.